

תרופה חד־ממדית

 שלחו להדפסה

מדוע צריך להיזהר מפני רעיון השכר הדיפרנציאלי באקדמיה, ולמה האבחנה של מומחים בכלכלה את תסמיני החולי בחינוך האקדמי אינה מספיקה כדי להבין כיצד יש לנהל אוניברסיטה
 רם פרוסט

במת כלכליסט

טוב להיות פרופסור לכלכלה בישראל. במדינה בה הצלחה כלכלית הנה חזות הכול, מוזמנים המומחים הפיננסיים להציג עמדה כמעט בכל תחומי חיינו. את החולי של מערכת זו או אחרת הם מאבחנים חיש קל, ותמיד מזומנת להם גם התרופה הבדוקה: תמריצים דיפרנציאליים, ותחרות שוק.

דוגמה מאלפת לכך היווה מאמרו האחרון של פרופ' עומר מואב ("הופכים כסף לזבל", "כלכליסט", 14.4). ממאמר זה למדנו כי האוניברסיטאות בישראל הופכות כסף לזבל מאחר והן אינן מקנות קידום בגין איכות "אמיתית" של עבודה מדעית, אלא סוגדות לספירת מאמרים ובכך מייצרות בינוניות. מה שמטריד במאמר הזה יותר מכל הוא גוף המידע עליו מבוססת התזה. ניתן היה לצפות כי חוקר במדעי החברה יבסס את ממצאיו על מחקר מקיף בנושא, אבל לא כך הוא. התזה כולה עומדת על אנקדוטה אישית אחת, שבה אמר כביכול מאן דהו לפרופ' מואב כי יקבל קביעות באוניברסיטת בראזיל אם יפרסם 15 מאמרים בינוניים.



סיום שביעת המרצים
 צילום: חיים צח

בשנותי הארוכות באוניברסיטה שימשתי חבר במספר רב של ועדות קידום. אף לא במקרה אחד נשפט עניינו של מועמד רק לאור מספר המאמרים שפרסם. הדיונים מתמקדים דווקא באיכות במוט הפרסום ובאימפקט המדעי. תהליך הקידום באוניברסיטאות בארץ ממושך, ומבוסס ברובו על איסוף של חוות דעת ממספר רב של אנשי מדע בעלי שם מהעולם כולו. לו היו האוניברסיטאות מתנהלות כפי שמתאר מואב לא היתה ישראל ניצבת במקום בו היא מצויה בפרסומים מדעיים בעיתונים היוקרתיים.

לחצו כאן להגדיל הטקסט

מי יפרח, מי יקמול

דוגמה אחרת, מאלפת לא פחות, מהווה מאמר אחר של מואב, העוסק בבריחת המוחות מישראל ("מה בין הפנסיה לבריחת המוחות", "כלכליסט", 13.3). מכתבה זו אנו למדים כי מקור הרע הוא סירובם של חברי הסגל לאפשר רפורמה באוניברסיטאות שיאפשרו שכר דיפרנציאלי. באוניברסיטאות בישראל, קובע מואב, "יש חוקרים רבים שאיכות מחקרם בינונית ומטה ושכרם המופרז גובל בבזבז כספי ציבור". על מה מתבססת קביעה זו? האם על מחקר מקיף של תפוקות המערכת האקדמית בישראל יחסית למדינות אחרות? שום נתונים מסוג זה לא סופקו. מלים הן מצרך זול, אומר הביטוי, ואכן קל להשליך לחלל האוויר.

מה שברור הוא למי ראוי שיתן שכר גבוה לפי משנתו של מואב. כמובן, מי שעיסוקו הוא כלכלה ומנהל עסקים. "חשוב לציבור בישראל שהחוקרים באוניברסיטאות יהיו מצטיינים", מסביר מואב, "משום שבוגרי בתי הספר למינהל עסקים הם המנהלים את קרנות ההשקעה והפנסיה של הציבור, ובהחלט ייתכן שהניהול הכושל שהתגלה בכמה מהקרנות קשור לירידה ברמת החוקרים המלמדים מימון וניהול תיקי השקעות". ייעודן של האוניברסיטאות בישראל, מסתבר, אינו לייצר מדע, תרבות, וחינוך, אלא לייצר מומחים למימון וניהול תיקי השקעות. מנקודת מבט זו כדאי לסגור את הטכניון ואת מכון וייצמן, ולייסד במקומם בתי ספר למינהל עסקים. ניתן גם לקבל מן הכתבה מושג כיצד תיראנה האוניברסיטאות לו יאומץ רעיון השכר הדיפרנציאלי לפי תחומי עיסוק. לא צריך להיות קורא בכוכבים בשביל לנחש אילו מחלקות יפרחו ואילו יקמלו.

מאבחנים ללא קושי תסמינים סופניים

אבל לא בנוהלי הקידום באוניברסיטאות עסקינן, וגם לא בשכר דיפרנציאלי למרצים, אלא בתופעה עמוקה הרבה יותר, בנכונותם של מומחים בכלכלה או מינהל עסקים לאבחן ללא קושי תסמינים סופניים במוסד מורכב כל כך כמו אוניברסיטה, ולרשום להם את תרופתם הבדוקה והמונוליתית. לשאלה כיצד מייצרים מצוינות אקדמית אין מימד יחיד. זו שאלה מורכבת, כי דרושה לה הבנת הקרקע לצמיחתה של חשיבה יצירתית, הבנת הקשר בין מחקר בסיסי ויישומי, הבנת ההקשר בין מדעי הרוח, החברה, הטבע והרפואה, וזו רק רשימה חלקית.

שאלת אמידת התפוקות של מערכת אקדמית גם היא דורשת איסוף נתונים השוואתי, קפדני ומבוקר. מדהים אם כן לראות את המרשמים החד־ממדיים המוצעים השכם והערב לניהול האוניברסיטאות בטורי הכלכלה. אין פלא שמאמרים שכאלה מחלחלים אל פקידות האוצר. גם הם משוכנעים כי תואר בכלכלה ובמינהל עסקים מספיק כדי להבין מהי מצוינות אקדמית, מהי אוניברסיטה, וכיצד יש לנהל אותה.

הכותב הוא פרופ' וחבר סגל במחלקה לפסיכולוגיה באוניברסיטה העברית

חזרה